

I G E H Í R D E T É S.

KULTUSZ.

I.

Megtérés, újjászületés, megigazulás.

Csel. 2, 37—38. Mit cselekedjünk, atyámfiai, férfiak?

Péter pedig monda nékik: Térjetekek meg és keresztelkedjetekek meg mindnyájan a Jézus Krisztusnak nevében a bűnöknek bocsánatjára; és veszitekek a Szent Lélek ajándékát.

Róm. 6, 3—4. Avagy nem tudjátok-é, hogy akik megkeresztelkedtünk Krisztus Jézusban, az ő halálába keresztelkedtünk meg? Eltemettünk azért ő vele együtt a keresztség által a halálba: hogy mi képen feltámasztatott Krisztus a halálból az Atyának dicsősége által, azonképen mi is új életben járjunk.

2 Kor. 5, 21. Mert azt, aki bűnt nem ismert, bűnné tette értünk, hogy mi Isten igazsága legyünk Ő benne.

Új ciklusunk tárgya a keresztyén élet; mai elmélkedésünké pedig a megtérés, újjászületés és megigazulás. A felolvasott igék az erre vonatkozó helyek egész tömegéből vannak kiválasztva. Hiszen végeredményében az egész szentírás erre vonatkozik. Figyelmes bibliaolvasónak azonban hamar feltűnhetik, hogy a biblia így megnevezetten együtt egy helyén sem említi ezt a hármatot; ellenben ritkán szól valamelyikről anélkül, hogy a másik kettőre is utalással, vagy legalább valamiféle vonatkozással ne lenne; mint ezt világosan szemlélhetjük az imént felolvasott igéken is. Ennek pedig az a magyarázata, hogy e három tulajdonképen nem három, egymástól különböző és külön álló dolog; hanem egy és ugyanazon dolognak csak három különböző oldala. Maga ez a dolog, amiről ezekben szó van, a keresztyén élet, vagy, egy szóval kifejezve, az üdv. Ennek emberi oldala a megtérés, isteni az újjászületés, istenemberi, vagy üdvoekonomiai, azaz az egyetemes üdvháztartást illető oldala pedig a megigazulás. Mint látni való tehát, tárgyunk benső összefüggésben van a praedestinációval: de a mai közzelfogás előtt még annál is idegenebb, sőt sokak előtt határozottan ellenszenves is. Azért én most nem is akarom senkinek előre megalkotott vagy el-

fogadott véleményét cáfolgatni; csak magát a dolgot akarom főbb vonásaiban vázolni, úgy, amint van. Hátha itt is beigazolódik az a régi tapasztalat, hogy amit felületes nézésre ellenszenvesnek találtunk, az jobban megismerve, rokonszenves, sőt kedves lesz előttünk.

I.

1. A megtérés alatt szent leckénk a nem-keresztyéneknek a keresztyén vallásra való áttérését érti; őseredeti jelentése pedig e szónak az idegen istenektől az igaz Istenhez való visszatérés volt. És amennyiben a mai embernél az idegen istenek helyébe a saját rendeltetésünktől és így Istentől is idegen életeszmények léptek, a megtérésnek ez a jelentősége ma is megmaradt. Ha életem oly útra tért, melyek az én eredeti és természetes rendeltetésemről, egyedül boldogító életeszményeimről, és attól, akiben azok összefoglaltatnak, az én Istenemtől eltávolítanak, akkor a legokosabb és a legtermészetesebb a világon, amit tehetek és amit meg kell tennem, az, hogy visszafordulok és megtérek arra az útra, mely célomhoz biztosan eljuttat. Aki Budapestre akar eljutni és a bukaresti vonatba száll, az, ha céljához komolyan el akar jutni, nem tehet mást, mint azt, hogy Apahidánál, vagy ott, ahol a tévedést észreveszi, kiszáll és felül arra a vonatra, amelyik egész bizonyosan Budapest felé viszi. Persze, bajos az olyannak, aki a vidéket nem ismeri, a kalauznak meg nem hisz. Még bajosabb pedig, ha valaki épen az étkezőkocsiban ül, jól megrakott asztalnál, vidám társaságban. Ha az ilyet a kalauz, talán épen akkor, mikor a legízletesebb fogást találják, vagy valamelyik utitárs érdekes adomájának épen a csattanójánál jár, figyelmeztetné, hogy szálljon ki, mert rossz felé megy, bizonyára rosszúl járna. Még hogy ő kiszálljon, most, innét!! Hogy rossz felé megy? Hogy nem jut el céljához? Hát mit bánja ő? Hiszen az idő itt most oly kellemesen telik és a vonat csak elviszi valahova: odá, ahova a többi. Hogy hova, az mindegy: a fő az, hogy haladjunk. De vajjon az-é a fő?

2. Az oláh betörés alkalmával, még fájdalmasan emlékezünk rá, akadtak polgártársaink közt elegenden, akik a budapesti gyors helyett a bukarestibe szálltak fel: mindegy volt-é, hogy merre haladtak, hova jutottak? Mi a leggonoszabb áruslásnak minősítjük ezt az ő kis vonatcseréjüket: és teljesen igazunk van. Mert semmi az ő példájoknál világosabban nem mutatja, hogy az útirány egyúttal életminőséget, erkölcsi állapotot is jelent. Aki abba a vonatba száll fel, amelyik őt célja felé viszi, az nemcsak okosan, hanem erkölcsösen is cselekszik. Ellenben, aki olyan vonatra ül, mely rendelt vagy vallott céljával ellenkező irányba visz, az nem jóban töri a fejét: az bűnös. Mert ez a bűn és kárhozat, kedves aai: a rendeltetésünk irányából való kisebb vagy nagyobb ki-

zökkenség. Így jut az egyszerű vonattévesztés a bűn és büntetés, a bűnösség és kárhozat szempontja alá. És e szempontból nézve már a megtérés is több lesz egyszerű irányváltoztatásnál: lesz a bűnösség állapotából az igazságéba, a kárhozatból az üdvösségbe való átlépés. A bűn u. i. már maga büntetés is, a bűnösségben tehát már benne van a kárhozat; amiből viszont következik, hogy az igaz cselekedet már maga jutalom is, az igazságban tehát már benne van a kiváltképen való jutalom, az üdv. Világos tehát, hogy aki a kárhozat állapotából kilép, az az üdvösségbe lép: mert harmadik eset nincs. A megtérésnek ezt a jelentőségét a legrészletesebben Ezékiel fejti ki (különösen 18, 20–32). Ez irányú fejtegetéseit csodálatos intentióval az egyéni felelősség elvére építi fel. Mindenki csak önmagáért felelős és a rábizottakért és pedig csak azért az állapotáért, amelyben az ítélet éri. Aki bűnbe esik, annak előbbi igazsága nem számít; aki pedig megtér, annak előbbeni bűneiről nem lesz emlékezés. Az az Isten igazsága, hogy az igaz is meghaljon, ha bűnbe esik; de a bűnös is „élvén éljen“, ha megtér. Így lett a megtérés az ember részére az üdvnek egyedüli útja.

3. Eszerint tehát, mondjátok talán magatokban mosolyogva, k. aai, semmi sem könnyebb a világon, mint idvezülni. Az ember egyszerűen elkövet egy csomó bűnt, aztán megtér és idvezül. Csakhogy a gyakorlat ezt a könnyű elméletet teljességgel nem igazolja. Mert a gyakorlat, mint szomoruan tapasztaljuk, az, hogy az ember elkövet egy csomó bűnt, aztán megbánja, de nem tér meg, hanem újra elől kezdi a régi bűnöket, még bátrabban, még nagyobb mértékben. Hiába minden: itt nem használ a gyónás, nem a jó tanács, nem a büntetés, nem még a jobb meggyőződés, sőt még a jó elhatározás sem. Meg lehet valaki győződve százszor, hogy nem jó úton jár, hogy nem igazi eszményeinek megfelelő erkölcsi állapotban van; elhatározhatja ezerszer, hogy ezután minden másként lesz: az elhatározó lépést soha sem tudja megtenni. Mindaddig nem, míg abban Isten akaratát nem ismeri fel a magáéval szemben. Csak, mikor belátja, hogy ő útát tévesztett és vesztébe rohan, az Isten pedig a helyes útra akarja őt vezérelni; hogy ő a bűnnek és kárhozatnak emberhez nem méltó állapotában van, Isten pedig az üdvnek az Isten gyermekeihez méltó dicsőségébe akarja őt áthelyezni: akkor törekszik ezt az isteni akaratot megragadni; akkor fakad fel szívéből őszintén a zsoltáríró (40⁹) fohásza: „Hogy akaratodat tégyem, Istenem, azt kívánom;“ és csak akkor fogadja be a maga akaratába az Isten üdvakarátát. Ime, aai, Isten akarata az ember akaratában: ez a megtérés.

II.

1. Ebből érthetjük, hogy ez a nagy alapvető megváltozás a hívők egybevágó tapasztalata szerint nem az ő akaratuk gyümölcse, nem az

ő saját művük volt, hanem az Istennek feltétlen felségténye. Az ó-tesztamentomi próféták, akiket a júhnyáj mögül vagy az eke mellől hívott el és állított munkába az Úr, egytől-egyig azt tanítják, hogy ők magok mind más felé akartak volna menni, mint amerre a Lélek erővel vitte őket. Sőt Jeremia egyenesen azt veti az Úr szemére, hogy őt elszólította, erőt vett rajta, olyannak a prédikálását bizván reá, ami neki csúfságára lett, kacagássá tette őt mindenki előtt. Ezért el is határozta, hogy nem prédikálja azt többé,

De -- úgymond -- olyan lett szívemben, mint az égő tűz,

Mely csontjaimba van rekesztve:

És elfáradtam hordozása alatt,

És nem bírtam kitarítani (20₇-10).

És a természeténél fogva lágy, áradozó szívű ember kénytelen volt egész életében vérzivatarok közt lángpallossal hadakozni. Simon és András, Jakab és János halászni indulnak a tengeren. Jézus oda megy, hívja őket: és ők egyszerre elhagynak mindent és mennek utána. Nem kérdik, hogy hova: Ő utána. Saul elindul Damaskusba a keresztyénség üldözésére; és onnan Pál tovább megy a keresztyénség prédikálására. „A szél ahova akar fúni, fú; és nem tudod, honnét jó és hová megy“ (Ján. 3s). A Lélek, akit megragad, oda viszi, ahová akarja. Fel a harmadik égig, mint Pált, aki ott hallott kimondhatatlan beszédeket (2. Kor. 12₂ s köv.); vagy a keresztre, mint Pétert, akinek ezt a még nagyobb dicsőséget ígéri az Úr: „Mikor ifjabb voltál, magad övezted fel magadat és oda mentél, ahova akarál; mikor pedig megöregszel, kinyújtod a te kezedet és más övez fel téged, és oda visz, ahova nem akarod“ (Ján. 21₁₈). Így jut az ember a Lélek uralma alatt második gyermekségére. x

2. Ennek a gyermekségnek legjellegzetesebb sajátossága az, hogy már nem is a magáénak tudja magát, hanem azénak, aki őt Lelkével így megragadta: Istenének. „Akár élünk, akár halunk, az Úrei vagyunk“ (Róm. 14s): ez az üdvélet öntudatra ébredésének első, boldog diadalkiáltása. Én az Istené vagyok, az ő gyermeke! Én, aki eddig önmagamnak bálvány, a világnak pedig játékszere voltam, most az én Istenemé vagyok! Ebből a megérzésből folynak azután azok a boldogító üdv tapasztalatok, amelyeket a keresztyén hittudat a váltság tényében, vagy a régi, megragadó exotericus nyelven, a Jézus vérében foglal össze. Erről már több ízben volt itt szó, tehát rövidre fogva elmondhatjuk, hogy ez azt jelenti, hogy ebbe az üdvállapotba való helyzetetésünk Isten feltétlen felségténye és feltétlenül a Jézus Krisztus személyéhez és üdvművéhez van kapcsolva, és attól örökre elválaszthatatlan. Isten az ő elsőszülött Fiának vérével kapcsolt vissza bennünket magához, azaz Ő benne tett bennünket a maga gyermekeivé. Úgy, hogy mi csak

annyiban lehetünk Isten gyermekei, amennyiben az ő Fia él bennünk. „Élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus; amely életet pedig most testben élek, az Isten fiában való hitben élem“ (Gal. 2²⁰): így állapítja meg Pál apostol a megújított állapotot annak a két oldala szerint, mely 1. a bűnnek való meghalás, és 2. az Istennek való feltámadás. Ezen alapszik aztán az a sok szép kép, amivel a biblia jellemzi új állapotunkat, mint pl. az ő ember levetkezése és az újnak felöltözése, vagy a Jézus vérével való megmosatásunk és menyegzői díszbe való felöltöztetésünk stb. Mindezeknek jegye és pecsétje pedig az újjászületés sákramentoma, a keresztyénség, amit szent leckénk így magyaráz: „Avagy nem tudjátok-é, hogy akik megkeresztelkedtünk Krisztus Jézusba, az ő halálába keresztelkedtünk meg? Eltemettünk azért ő vele együtt a keresztség által a halálba: hogy miképen feltámasztott Krisztus a halából az Atyának dicsősége által, azonképen mi is új életben járjunk“ (Róm. 6^{3, 4}).

3. Mindezek pedig nagyon kiélezett világításba helyezik azt, hogy ez a meghalás és új életre támadás, amit a keresztyén hittan újjászületésnek nevez, végső eredetét tekintve, az Isten akaratának az ember akarata felett aratott diadala. Ő adta halálra az ő embert, Ő támasztotta fel az újat, aki egészen új teremtés (2. Kor. 5¹⁷), olyan, akiben Isten munkálja mind az akarást, mind a cselekvést jó kedvéből (Fil. 2¹³). Innét van, hogy az új ember fogantatása csak a Gecsemáné kertjében történhetik, ott, ahol azon a küzdelmes éjszakán Jézus ajkairól vérverejtékezés közben elhangzott a világmegváltó szó: ne az én akaratom Atyám, hanem a tied (Mk. 14³⁶)! Nincs a világon más hely, ahol szívünk úgy összedobbanhat Jézuséval és ahol akaratumk oly feltétlen rabúl eshessék az Isten akaratának, mint itt. És erre a Golgotha üti rá a vérnek pecsétjét. Itt, csak itt értjük meg, hogy „elvégeztetett“ (Ján. 19³⁰). Az ő ember meghalt, az új megszületett: van már életünknek célja és tartalma. Nem változó szépségek, nem múló örömök, nem lidérc-fényű igazságok töltik be azt többé, hanem az Isten feltétlen akarata, az örök szép, jó és igaz. Az ember akarata az Isten akaratában: ime, ez az újjászületés.

III.

1. A testtől született ember tehát újból megszületik Istentől. És az új ember útjára indul a világban. A tolongó sokaságban feltűnik előtte egy fényes királyi alak, aki keresztet visz a vállán. Régi, kedves ismerős: tehát mindenütt utána megy. Az Olajfák hegyére, a Gecsemáné kertjébe, Kajafás házába, Pilátus elé és a Via Dolorosán végig fel a Golgothára. Milyen csodálatos ez a szomorú út! Oly szomorú és mégis oly kedves és vonzó; mert édes emlékekkel van tele. Minden

rögehez az Ő verejtéke, könyje és vére tapad; és minden rögén az Ő édes békességének derüje árad el. Ott sírt Jeruzsálem felett, itt vívta meg haláltusáját; ott űztek belőle csúfot, itt manifestáltá királyi méltóságát; ott vitte a keresztet, itt sóhajtott utolsót: elvégeztetett! De az útnak itt nincs vége. Galilea hímes mezőin keresztül, az Olajfák hegyének ormáról (Csel. 11₂) fényes felhőkön át az égbe visz az, az Isten jobbára. Ez az igazság útja. Az igazságé, mely e földön keresztet hordoz és az égben megkoronáztatik. Mily felséges út! És ez az én irányom: erre születtem; ezt akartam öröktől fogva. Ezt akartam akkor is, mikor lábaim más felé vittek; ezt akartam akkor is, mikor a Lélek titkos erővel vitt reá; és ezt akartam most, mikor Ő vele együtt járhatok rajta verőfényen, boldogságban, vagy kereszt alatt zivatarban. Vele együtt járni, akit az Atya bűnné tett értünk, hogy legyünk mi az Isten igazsága Ő benne: ez az én igazságom, az én üdvösségem!

2. Az új ember megáll az Olajfák hegyén, a világ középpontján, ahonnét az ő Ura mennybe szállt. Feltekint utána visszaváró szemmel a fényes felhőkre; és lenéz a földre tágra nyitott nagy gyermek-szemekkel a keserű levében forgandó világra. Hogy megváltozott ez a világ! „A régiek elmúltak, ime minden újjá lett” (2. Kor. 5₁₇)! Hová lett az a sok nyomor, az a sok vérlázító igazságtalanság, mely eddig elkésérintette egész életemet? És honnét van az a sok öröm, az a csendes béke, az a tiszta verőfény, mely most beragyogja az egész világot? Honnét van az, hogy míg eddig minden lefelé vont, most minden szárnyakat ad lelkenek? Hogy míg eddig minden fájt és még az öröm is keserű utóíz hagyott szájamban; addig most minden felemel és még a szenvedésnek is édességét érzem? Honnét van az, hogy ezt az ádáz zürzavart és kétségbeejtő disharmoniát, mely örületbe kergeti a gondolkodó elméket, egyszerre átlátszó rend és megnyugtató harmonia váltotta fel a mindenségben? Hiszen a világ most is az maradt, ami eddig volt. „Ami volt, ugyanaz, ami ezután is lesz, és ami történt, ugyanaz, ami ezután is történik; és semmi sincs új dolog a nap alatt”, mondja a bölcs Prédikátor (1₉); és igaza van. Az ő ember világa ő marad és unottan forog tovább keserű levében, bármint igyekszik is megújítani: de az új ember világa egy szempillantásra megújul. Mert még testi értelemben is szemléletünk minőségétől függ, hogy milyen a mi világunk; hát még lelki értelemben! Minden attól függ, hogy honnét nézzük a nagy mindenséget. A Wertheim-szekrény kulcslyukán, vagy a korcsma ablakán át, sőt még a tudós pápaszemén át is bizony keveset lehet belőle látni; de a Golgotáról mindent! A nappal szembe állva, semmit sem láthatunk; de a nap sugarával egy irányba tekintve, mindent. Aki az Istennel szemben áll, csak egy torzképet lát a világból; de aki az Isten oldalán áll, az ő szeme irányába nézve, az úgy látja

a dolgokat, amint vannak: igazán. Mert ő maga az, aminek lennie kell: igaz ember.

3. Az új ember igazsága legfényesebben abban tündöklik, hogy egy akaraton van Istennel. Nem azt teszi ez, hogy elfogadja Isten akaratát, vagy hogy Isten akarata rabúl ejti az övét; hanem azt, hogy önként, szíve szerint, mindig és mindenben épen azt akarja, amit az Isten. Ez az igazi „praestabilita harmonia“ a test és a lélek között, az ember és Isten között. Egy uton járnak, egy életet élnek, mindenben egyet akarnak. A Krisztus istenemberi személyének két természete ez, egymástól különválva és mégis eleven egységben. Az Isten nem mosódik el az emberben, az ember nem olvad fel az Istenben; teljesen befejezett személy mind a kettő: és mégis Isten minden mindenkiben. Annyira, hogy még a jó cselekedeteket is öröktől fogva elkészítette az ember számára, hogy azokban járjon (Ef. 2₁₀). És épen ebben áll az embernek nem csak igazsága, hanem, bármily ellenmondónak tessenek is, akaratszabadsága is. Ezt az a kedvelt bibliai kép világosíthatja meg a legjobban, mely a jó cselekedeteket a Lélek gyümölcseinek mondja. A bűnök cselekedetek, ellenben a jó cselekedetek és jó tulajdonságok gyümölcsök (Gal. 5₁₉₋₂₂). Úgy, hogy, mint a fát, úgy az embert is gyümölcsöiről lehet megismerni (Mr. 7₁₈). Mert egy fa sem teremhet másféle gyümölcsöt, mint amit természeténél fogva teremni kénytelen. És épen ebben az önkéntelenségben van a rendeltetésszerű természet szabad megnyilvánulása, az igazi szabadság. A szabad akarat kérdése tehát abban a formában, amint tárgyalni szokás, hibás szemléletből vetődött fel és meg sem is oldható. Mert mi az akarat? A dolgok folyásában való alkotó részvételünknek tudatomra jutása. Mikor tehát én Isten háztartását, melynek én is személyesen alkotó tagja vagyok, Isten mellett állva, az ő szemeivel egy irányban nézve szemlélem, akkor azt kedvem tetszésével, elmém ítéletével és rendeltetésem ösztönével, azaz igaz akaratommal teljesen egyezőnek találom, azaz: szabad vagyok. Ezt jelenti az a hatalmas ige, hogy: „megismeritek az igazságot és az igazság szabadokká tesz titeket“ (Ján. 8₃₂). Ime, ember akarata és Isten akarata egymás mellett: ez a megigazulás!

*

Így jutottunk vissza oda, ahonnan kiindultunk. A megtérés az, hogy az ember akarja az Isten üdvakarátát. Az újjászületés az, hogy az Isten akarja az ember üdvakarátát. A megigazulás az, hogy e két akarat egymás mellett halad csodálatos egységben. És ez az üdvélet. Ennek pedig hozzánk legközelebb álló oldala, egyetlen fogó vége, akár hogy forgatjuk is a szót, mégis csak a megtérés. Azért hát, k. aai! ne is forgassuk a szót: „ma, ha az ő szavát halljátok, meg ne keményítsétek szíveteket“ (Zsid. 3₇₋₈). Ámen.

Dr. Kecskeméthy István.

A megszentelődés.

Alapige: I. Thess. 4₃: „... ez az Isten akaratja, a ti szentté lételetek.“

Ha elvontabbak akartunk volna lenni, cyklusunk mai darabjának egészen nyugodtan adhattuk volna ezt a címet is: *A keresztyén erkölcsiség*. Mert az, amiről itt ma, Isten segítségével, szó lesz: a megszentelődés, nem egyéb, mint egyetlen tömör és mélységes jelentőségű bibliai fogalomba való összesűrítése a keresztyén ember egész erkölcsi törekvésének, e törekvés útjának és céljának. Ez a fogalom és ez a szó pedig legelsősorban arra figyelmeztet bennünket, hogy a keresztyén erkölcsiség merőben *vallás*: azaz, hogy nem lehet igaz és komoly keresztyén erkölcsi életet elképzelni, amely ne egy igaz és komoly keresztyén hitből származnék és ne annak erejéből tartaná fenn magát. Ép így lehetetlen ez, mint ahogy, ha a „szent“ szót kimondjuk, lehetetlen rögtön nem gondolnunk annak, akít vagy amit avval a szóval jelzünk, Istenhez való viszonyára, egy magasabb, isteni világgal való összefüggésére. De másfelől, ezzel egyidejűleg, rögtön arra is útal bennünket a „megszentelődés“ szó és fogalom, hogy viszont a keresztyén vallás meg merőben *erkölcsiség*: hogy teljes lehetetlenség igaz és komoly keresztyén hitről beszélni ott, ahol annak egy igaz és komoly keresztyén erkölcsi életben gyümölcse nem érlelődik — épúgy, mint ahogy a „szent“ szón, valahányszor és valahány vonatkozásban kimondjuk, mindig egy, a *világgal szemben* elfoglalt sajátos viszonyt és magatartást is értünk. „Megszentelődni“ tehát annyit tesz, mint keresztyén hitünket a maga erkölcsi tartalmában is kiélni, keresztyén vallásunkat erkölcsi irányban is megvalósítani; a Keresztelő hatalmas egyszerűségű képes nyelvén szólva: *teremni a megtéréshez illő gyümölcsöket*. A megszentelődés tényleg nem más, mint a megtérés gyümölcsözése. A megtérésben — az isteni s az emberi akarat e csodálatos összhangra jutásában — valójában már az egész keresztyén élet és erkölcsiség benne van; de még csak úgy, mint a piciny makkban az óriás tölgy: mint boldog lehetőség, mint hatalmas jövendő. Milyen kemény, milyen halálosan komoly életküzdelmébe kerül a makkban lakozó csirának, amíg előbb fölrepeszti a saját kemény kérgét, azután áttör a ránehezülő földrétegen, azután lebírja közvetetlen környezetének nyügeit, ártó hatásait, hogy ifjú sudarával ég felé szökellve ihassa az aranyos napfényt; de még azután is mennyit kell dacolnia széllel és esővel, hévvel és hideggel, míg tűzse megvastagszik és koronája meglomposodik; és

még a terebélyes faóriás is, bár gyökerei szilárdan tartják tápláló anyaföldjében, időről-időre mennyi oly dühös orkánt áll ki a maga lombkoronájában a magasban, fönn, amilyenről a mohának sejtelme sincs, amilyenre a fűszál csak ép megrezzen egy kicsit s amilyenről ő maga, csira korában, még csak nem is álmodott.

Ilyen örökös küzdő növekedés, fájdalmas és mégis boldog fölfelé törés a megtért ember élete, a keresztyén ember megszentelődése is. Ennek a megszentelődésnek három legjellemzőbb vonását, azt is mondhatnók, hármastörvényét legrövidebben és legvilágosabban Pál apostol fejezi ki az ő utólérhetetlen tömörségű szavaiban, mai alapigénkben:

„Ez az Isten akarátja, a ti szentté lételetek.“

* * *

1. *„Szentté lételetek.“* Körülírás és alku nélkül ki van mondva tehát a nagy szó: a keresztyén embernek, Isten akaratójából folyó és Isten törvényével megegyező rendeltetése nem kevesebb, mint az, hogy *szentté* legyen. Szentnek lenni pedig, a szó eredeti, bibliai jelentésében, nem valami hideg, túlvilági fénykört jelent, nem is öncélképen üzött önsanyargatást, fanyar világkerülést; nem valami többé-kevésbbé mindig exaltált lelkiállapotot, amelyet a világ dolgaiban mindig bizonyos jámbor élheterlenség kísér. Szentnek lenni, a szó eredeti értelmében, egy sokkal egyszerűbb és mégis sokkal fölségesebb dolgot jelent: Isten tulajdonának lenni, Isten számára kiszemelve, félretéve, e világból ugyan nem erőszakosan kiszakítva, de abban és attól mindenestre elkülönítve lenni. Szent volt az ószövetség népe, mert Isten őt szemelte ki arra, hogy a maga minden tevélygésében és minden bűnében is különleges világtörténelmi eszköze legyen az ő üdvözítő világcéljának. Szent volt az újszövetségi ekklesia, mert a maga emberektől elvettetett állapotában is őt, a „világ szemetjét“ méltatta Isten arra, hogy benne lakoztassa vigasztaló szent Lelkét és világtörténelmivé tegye általa a Fiában lett váltságot. És szent minden keresztyén ember, aki egyszer a megtérésben és az ujjászületésben mint megrendítő és üdvözítő egyetlen életvalóságot tapasztalta meg, ismerte föl azt, hogy ő az *Istené*: hogy vele Istennek célja van, hogy őt Isten nem engedi felőrlődni, beszennyeződni, eljelentéktelenedni, megfúlni e világ zürzavaros, hideg, kegyetlen sodrában, hanem erősen fogja és atyai keblére szorítja a Jézus Krisztusban kijelentett és megvalósult szeretetével, azzal a két, ölelésre kitért karral őt, a golgothai kereszten . . . Szent mindenki, akinek a számára ez valóság és bizonyosság.

Mert akinek számára ez valóság és bizonyosság, annak számára ezen a világon *minden* csak ebben az egy tényben, csak ez egy tény által valóság és bizonyosság. Annak valóság és bizonyosság az öröm, de csak azért, mert Istennek életgyarapító ajándékát látja és köszönti

berne; valóság és bizonyosság a fájdalom is, mert Isten nevelő kezének intését látja és fogadja benne. Az nem fordul el megvetőleg, fázva, féltősen a világ anyagi és szellemi javaitól, de csak azért nem, mert Isten dicsőítésének hatalmas eszközét ismeri föl bennük és a belőlük néki adatott részt bűnnek tartja föl nem használni *erre*, csak erre a célra. Oh, a valódi szent nem érzéketlen tuskó és nem világkerülő remete: szent a valódi keresztyén ember, aki megtagadja a világot önmagán kívül és önmagában, mint öncélt, amely eltávolít Istentől és szembeállít Istennel — de elfogadja a világot és annak önelleke örömeiben és fájdmában visszaverődő változásait Istene kezéből, Istene dicsőségére. A valódi keresztyén szentség nem kívülről, mestersegesen a före illesztett merev fénykorona, hanem az arcot, az életet belülről átdicsőítő sugárzás. Sugárzása egy boldog birtoklásnak, annak, hogy: „minden a miénk”; sugárzása annak az „egyetlenegy fő vigasztalásnak,” hogy mi pedig „a Krisztusé vagyunk, mind testestől, mind lelkestől, mind életünkben, mind halálunkban” (Heidb. Káté I.); sugárzása a háládatosságnak e szabadító vigasztalásáért: „mert az semmiképen nem lehet, hogy azok, akit hit által a Krisztusba oltatnak, háláadásnak gyümölcsét ne teremjék” (H. K. LXIV.); és sugárzása az örömnak, mert hiszen az újjászületett ember új élete nem egyéb, mint „az Istenben való igaz öröm a Krisztus által és életünknek valóban és öröme az Isten akaratja szerint való rendelése.” (XC.) Öröm, hála, bírás a lélekben, mely nem lehet, hogy meg ne világítsa és meg ne dicsőítse maga körül az életet és a világot; szív, amelyet a hitnek tüze úgy éget, úgy emészt az Isten dicsősége iránt való vágyakozásban, hogy lángjának lehetetlen magasra nem csapnia és maga körül egyre jobban el nem harapóznia: *ez a szentség*. „Nem vagyunk a magunkéi: tehát ne a mi eszünk és akaratunk uralkodjék szándékainkban és cselekedeteinkben. Nem vagyunk a magunkéi: tehát ne azt tüzzük magunk elé célul, hogy azt keressük, ami nekünk a test szerint jól esik. Nem vagyunk a magunkéi: tehát, amennyire lehet, feledkezzünk meg önmagunkról és mindarról, ami a miénk. Viszont az Istenéi vagyunk, tehát neki élünk és haljunk meg. Az Istenéi vagyunk: tehát minden cselekedetünket az ő bölcsessége és akarata igazgassa. Az Istenéi vagyunk: tehát ő rá, mint az egyedüli helyes célra kell irányulni életünk minden részének.” (Calvin Inst. III. 71.) *Ez a szentség*.

2. Ez a szentség azonban nem valami kész ajándék, valami, az emberi lélekben saját hozzájárulása nélkül megvalósuló csoda, hanem *feladat*, amelynek megvalósításába az embernek önnön személyisége teljes erejével bele kell vetnie magát. Erre figyelmeztet bennünket apostoli szentleckénk második nagy tanítása: „a *ti* szentté lételetek.” Ennek hangsúlyozásával nem kevesebbet akart az apostol mondani, mint azt, hogy a mi szentté lételünk — *ninmagunkon* fordul meg. Nem

abban a veszedelmes evangéliumellenes értelemben természetesen, mint hogyha egyenesen tőlünk függene, a mi erőfeszítésünkön mulnék az, hogy Isten minket megvált és megigazít, gyermekeivé tesz és tulajdonába fogad. De igenis, mirajtunk fordul meg a mi szentté lételünk abban a nagyon világos és nagyon evangéliumi értelemben, hogy mi mindaddig nem tekinthetjük magunkat Isten tulajdonainak, amíg neki nem adtuk szívünknek érzelmei, vágyai és elménknek gondolatai mellett önünk energiáját, jellemünk gerincét: *az akaratumkat is*. Vágyaid, érzelmeid, gondolataid meg nem szentelődött állapotodban is lehetnek olyanok atyámfia, amelyeket a világ szenteknek tart és azoknak tartod, több-kevesebb illuzióval, talán te *magad is*: de *te, magad*, egész lényedben, teljes személyiségedben csak akkor vagy szent, ha öntudatos akarati erőfeszítéssel *törekszel* azzá lenni. Istennek megdicsőítése a világnak megtagadása által, a világnak megdicsőítése Istennek szolgálatával: a szentségnek ez az életcélja nem álmodozás, nem érzélgés, nem személtés, még csak nem is valami csöndes mederben folydogáló, egyenletesen lemorzsolts szabályos napi munka: *ez harc*. Harc a bűnnel, a melynek hatalma a megtérésben csak megtörik, de meg nem semmisül: mint ahogyan a háború, e nagy kollektív bűn ártó hatalmának sem vet véget egy csapásra az a tény, hogy a békét aláírják; meddig lesznek utána országos hiányok és nehézségek anyagiakban és szellemiekben a közösség életében; meddig lesznek még az egyéni életekben sajgó testi és lelki sebek és elnyomorodások, pótolhatatlan veszteségek, ki nem apadó könnyforrások... Így van a bűn hatalma is az ember életében. Azzal, hogy a megtérésben őszintén, boldogan és bizonyosan Istenéi lettünk, hogy szent Fiában megtaláltuk őt és új életünket: azzal még csak megköttetett a béke a mi Isten ellen tusakodó szívünkben Ő vele és Ő elpecsételte azt szent Lelkével, — *de maga a békés állapot még nem valósult meg egy nappól a más napra*. A bűn rettenetes kényszerere alatt nem vagyunk ugyan többé, de a bűn hatalmát érezzük és érezni fogjuk, amíg csak le nem vetkezzük e bűnnek testét. Azért figyelmeztettek, az emberi élet és lélek mélyébe ható pillantással, már a nagy reformátorok is arra, hogy az újjászületett ember új élete olyan viszonyban áll az ő régi bűnös, önző énjével, mint a nemes oltóvessző élete a fával, ahová beoltják. Mindaddig, amíg az oltóvessző magasabbrendű életnedvei át meg át nem járták a fának alsóbbrendű életét, meg nem tisztították és föl nem emelték azt: mindaddig az a fa fog sarjasztani magából a régi természetének megfelelő értéktelen vadhajtásokat is, amelyek magát az oltást is elborítással és megfojtással fenyegethetik, ha nem áll őrt fölötte a gondos kertész éles nyesegető ollója. Ezért nem lehet tehát a mi szentségünk más, mint örökös szentté *létel*, fejlődés, harc, küzdelem; a káté hatalmas tömörségű szavai szerint: „szabad lelkiismerettel való tusakodás a bűn és az ördög ellen”. Min-

dig ébernek lenni lelkünknek önvizsgálatában; mindig készen állani bármely oldalról jövő kísértések visszaverésére; minden diadal után egyre alázatosabbá válni abban a gondolatban, hogy épen azért, mert a keresztyén élet magasabb fokára emelkedtünk, még sokkal nagyobb próbáltatás is várhat reánk; és minden bukás, minden, a bűn által való fájó megsebeztetés, minden szégyenletes porbahullás után új reménységet meríteni az imádság harcaiból — új reményt, egyetlen, de teljesen bizonyos reményt, hogy az Úr, aki szent Fiában kiválasztott, mégsem vethet el: *ez a mi szentté lételünk.*

3. Ez a mi szentté lételünk azonban — a megszentelődésnek az apostoli tanításban kifejezett harmadik nagy törvénye szerint — *Isten akarata.* Tehát nem olyan út, amelyet, egyéni jótetszésünk szerint, *mi-magunk* választunk Istennel való életközösségünk megvalósítására, úgy, hogy egyenesen erény-, sőt érdemszámba menne a választása. Ez az út, a megszentelődés útja, az egyéni tetszéstől vagy nemtetszéstől tökéletesen függetlenül, épen olyan szilárd és rendíthetetlen alkatrésze az Isten világrendjének, mint akár a nehézségi erő. És azt nagyon jól tudjuk, ugyebár, hogy a nehézkedés egyetemes törvényerejét nemhogy lerontaná, sőt még nagyszerűbbnek tünteti föl az a tény, hogy a szabad emberi szellem, merésznél-merészebb kombinációkban, a technika mennyi oly csodájában is felhasználja, amelyek látszólag annyira *ellenmondanak* neki — mint amilyen, hogy csak az eddig legnagyobbat említsük, pl. a repülőgép szerkesztése. Épen így, az a tény, hogy a megszentelődés csak egy öntudatos, szabad egyéni akaratral bíró személyiség munkája, küzdelme lehet, nem rontja le, sőt megdicsőíti azt az igazságot, hogy a megszentelődés egyáltalában nem emberi tetszésre bízott útja az isteni életnek, hanem Istennek kozmikus törvénye, amelynek a megfelelő körülmények között épúgy lehetetlen — ha ég s föld összeomlik is — meg nem valósulnia, mint a nehézkedés törvényének. Tehát, a Calvin nagyon világos és nagyon kemény figyelmeztetése szerint „mikor az Istennel való összeköttetésünket halljuk említeni, jusson eszünkbe, hogy *a szentségnek* kell lennie az összekötő kapocsnak; nem úgy, mintha a mi szentségünk érdeme által jutnánk ő vele közösségbe (mivel inkább ő hozzá kell előbb csatlakoznunk, hogy az ő szentsége által áthatva kövessük őt oda, ahova szólít), hanem mivel az ő dicsőségéhez nagy mértékben hozzátartozik, hogy ne legyen közösségben a bűnnel és tisztátalansággal.” (Inst. III. 62.)

Azért a megszentelődés harcát vívó keresztyén embernek a maga legerősebb üdvbizonyosságában és legnagyobb benső diadalai közt sem lehet más az állandó hangulata, mint egy mélységes *alázat.* Az, amelyre ezekben az üdvös és áldott keménységű szavakban intett maga Jézus: „Ha mindazokat megcselekedtétek, amik néktek parancsoltattak, mond-

játok, hogy: Haszontalan szolgálak vagyunk; mert amit kötelesek voltunk cselekedni, azt cselekedtük.“ (Luk. 17¹⁰.)

Szolgálak vagyunk, haszontalan szolgálak vagyunk, *de nem vagyunk rabszolgálak*. Isten akarata a keresztyén emberre nézve, ha még olyan rendíthetetlen kozmikus törvényt jelent is: de nem jelent egy rajta kívül álló törvényt. Isten akarata a keresztyén emberre nézve nem más, mint *Isten élete az ő szívében*. Mert a keresztyén ember nagyon jól tudja azt, hogy Isten, aki őt üdvösségre kiválasztotta, aki őt Szent Fiában megváltotta és magához emelte: Isten azután sem, sohasem engedi el őt. Nem dobja ki őt a világba, eléje írván egy rideg erkölcsi parancsot, hogy teljesítse, ha bírja és az erkölcsi megsemmisülés minden poklán keresztülmenjen, ha elbukik a teljesítésében; nem, hanem vele marad és nemcsak eléje írja az ő felséges akaratát, hanem keresztül is viszi azt őbenne és őáltala. Hiszen isteni és emberi akarat épen abban különböznek, hogy Istenben nincs akarat, tett, tevékenység — valóság nélkül. És isteni és emberi törvény között ép az az örök, nagy különbség, hogy Istennek törvényei nem pusztá előírások, amelyeknek a megvalósítása majd még egy *külön*, későbbi, tökéletlen aktus lesz, hanem *örök*, amelyek önmagukat valósítják meg, s egy pillanatig sem lehetnek valóság nélkül. A szentség törvénye sem egy mennyei paragrafus tehát a keresztyén ember számára, hanem *egy mennyei erő: a Szentlélek*. Isten nem akarhatja az ő gyermekeinek szentségét anélkül, hogy ne *munkálná* is azt őbennük. Ez az Isten, atyámfia, aki tebenned, a te szívedben, a te életedben szüntelenül ott munkálkodik, ott küzd az ő lelkének mindenható hatalmával a te szentségeden és a te szentségedért; ez az Isten, aki az ő mindenható akaratát, hogy te az övé légy, maga viszi végbe tebenned, te általad: ez a Szentlélek, a megszentelődésnek lelke. Ne félj tehát! Minél hatalmasabban megfeszítéd tennen erkölcsi akaratodat megszentelődésed folyamatában: annál bizonyosabb lehetsz, hogy az a Lélek műve tebenned. Minél tisztábban ragyog föl a lelkedben a jónak ereje a bűnnel való tusakodásban: annál nyugodtabb lehetsz, hogy az a Lélek lángja tebenned. És minél töredelmesebb bűnbánat, a megtisztulás minél mélyebb vágya szakad föl a lelkedből, hogyha mégis elbuknál: oh, annál jobban szabad reménykedned és annál jobban megvigasztaltatod; mert a Lélek szava az tebenned, aki te éretted kimondhatatlan fohászokodásokkal esedezik: *Abba, édes Atyám* — — — Keresztyén ember, látod: tereád nézve ez, és nem kevesebb az Isten akarata. Isten a megszentelődésben magának kíván téged — megszentelő akaratában tenéked adja magát. Oh fogadd el őt, fogadd be őt Szent Fiában — és akkor az ő Szent Lelke templomot épít magának tebenned és mindörökre veled marad. — Ámen.

Révész Imre.

A keresztyén élet táplálkozása.

(Egyház, ige, sákramentumok, imádság.)

Efez. 5₂₉—30.

Elmondottuk, hogy miképen készítettett elő a keresztyén élet még a világ fundamentumának felvettése előtt; elmondottuk, miképen jelent meg csodálatos dicsőséggel a mi Urunknak, a J. Kr. életében; megmutattuk, milyen nagyságot és mélységet, milyen boldog átváltozást és örökkévalóságba nyúló ivezetet nyer a keresztyén ember életében. Még csak egy kérdés van hátra: miképen táplálkozik ez a keresztyén élet?

Szükség van erre a kérdésre azért, mert mint minden életnél, úgy a keresztyénségnél is az a legfontosabb, hogy miképen tartható fenn és miképen növelhető. Minden életnek önmaga mysteriumán kívül legfontosabb kérdése az, hogy miképen táplálható? Erre a kérdésre felel az utolsó prédikáció, miközben vizsgálja, mit vesztes igénybe azon erők közül, amelyek rendelkezésedre állanak, hogy a te életed gazdag, teljes, igazi és mély élet legyen? Vagy más szóval: mik azok a tényezők, amelyek által benned ez a kívánatos, boldog, keresztyén élet kialakul? Három ilyen drága eszköz van: az egyház, az ige és az imádság.

1. *Az egyház.* Semmi sem olyan természetes a keresztyén ember előtt, mint az, hogy ez az egész világ egy *lelki országért* van. Azt hordozza, táplálja, érette teremtett s nélküle nem lenne létének értelme. Ez a lelki ország, vagy istenországa, az Isten teremtői és kormányzói munkásságának legfőbb tárgya és egyetlen célja. Ennek a lelki országnak a törvénye az, hogy magvát, törzsökét a Krisztusban elválasztott és benne egy élő egységgé szervezett valóság alkotja: a láthatatlan anyaszentegyház. A láthatatlan anyaszentegyház tehát egy corpus mysticum, mystikus testület, amelyet a Krisztusban megváltott lelkek közösségben alkotnak. Alkotnak az által, hogy mindazt az életerőt, ami Jézus Krisztusban megjelent, a maguk életében egyre teljesebben felveszik és átélik, s mindazt az ajándékot, amit kiki a Jézus Krisztusból, mint az új élet tőkéjéből vett, közös haszonra és épületre egymásnak aláztos szolgálatban felajánlják. Alig lehetne ennek ennek a mysticus testületnek felségesebb, kifejezőbb képet adni, mint amelyet Pál apostol adott s alapigénk is használ: az anyaszentegyház a Krisztus teste. Ez azt jelenti, hogy az anyaszentegyház az a társaság, az a testület, amelynek minden tagjában a Főnek akarata él; amelynek minden tagja a maga feladatának betöltésével az egésznek szolgál. Tehát a hívőben a Jézus Krisztus szelleme él: az ő szemével látja és szereti a világot; az ő tisztaságával és szentségével védi magát a gonosz ellen; az ő ártatlanságát és engedelmisségét a magáénak vallja és az ő engedelmes biza-

kódásával várja a dolgok fejlődését. „Él bennem a Krisztus”, mondja Pál s ennél mélyebbet emberről és Krisztusról nem mondott senki. Krisztus *él* bennem, azaz egyre nő, egyre diadalmasabbá válik. Ha megtámadja valami, megrendül bennem ő, az örökkévalóság életösztöne; ha hódított egy szemernyit az én világoomból, felújjong az egész örökkévalóság. Mivel él bennem és él a testvéreimben, mi tulajdonképen ugyanegy életnek két különböző gallya, rügye vagyunk, de ős egységet ad nekünk a bennünk közös élet. Tehát, ha valahol győz egy imádság, valahol felcsillan a több szeretet, valakinek a lelke megfényesedik s lepereg róla mystikus gyümölcsként a jótett gyöngyszeme: mindnyájunk élete megszaporodik, mindnyájunk élete tömöttebbé és dicsőségesebbé válik. Azért hát mikor te imádkozol, szolgálsz, szenvedsz, csodát látsz, megvigasztalódsz: a világ maga lesz gazdagabb s túl a tengeren, túl az idő, az örökkévalóság vizein szomorú lelkek felfényeskednek, néma boldogságok újjongásba törnek ki. Az, hogy te olyan kevés hittel eddig is kibirtad, csak onnan magyarázható, hogy mások, régiek, ismeretlenek és áldottak hősie hite csodálatos erzeteken át felszívódott beléd és fenntartott téged.

De az egyháznak ez a mystikus szemlélete ne térítse el tekintünket a *látható egyháztól*. Nekünk csak egy egyházunk van; ez az egy egyház fejében és organizációjában mindama részeiben, amellyel az időn túl esik, láthatatlan, de látható ama vonatkozásaiban, amellyel földünkhöz, történelmünkhöz, a mi életünkhöz kapcsolódik. A *látható* egyház *garantálja* a láthatatlan egyházat. Ez teszi reálissá, földivé, történelmivé, a mi életünkbe belenyulóvá. A múltban éltek dicsősége és a jövőben élőknek ma még Isten tanácsvégzésében szunnyadó dicsősége itt, a látható egyházban vonul át a földön, lesz kapcsolat, folyamat, történelem. A jelen csak látható, testi formákban jelentkezhetik. A látható egyház tehát zarándok társaság, mely tagjai szemét a láthatatlan egyházra irányítja s úgy vezérli őket át a földi élet kisebb-nagyobb közén; pitvar, ahová kiszűrődik a szentély világossága, hogy édesgessen, biztasson és gyakoroljon; iskola, mely tanít és fegyelmez egy rajta kívül eső, dicsőségesebb élet számára. Mint ahogy egyéni rendeltetésünk örök kincseit a mi testi életünk nagyon is gyarló edényében hordozunk s csak a dicsőség napján állítatunk szeplő és folt nélkül a Krisztus elébe: úgy a láthatatlan egyház dicsőségét a történelem folyamán, az *időben* a látható egyház hordozza. Néha többet mutat, máskor kevesebbet ebből a dicsőségből; néha holteleven lesz egyik ága és a másikba szökken át minden életerő, amint volt a reformációban: de a láthatatlan egyház minden ígérete, dicsősége csak ehhez a mi egyházunkhoz van kötve. S jó is, hogy oda van kötve, mert ezzel az a kényszerűség jár, hogy a látható egyház mindegyre számoljon le önmagával s konformálódjék egyre teljesebben a láthatatlanhoz. Vegye számba:

mi fogyatkozott meg benne: a hit, a szeretet, a reménység-e? Állapítsa meg, mire van mindennefelett szüksége: jobb törvényre, több pénzre, szebb kultuszra, politikai, közjogi súlyra, vagy pedig több *evangeliumra*, több *Krisztusi életre*? Adóval segíthet-e magán, vagy igével? Melyik teremti meg a másikat: a vagyon a lelket, vagy a lélek vagyont? Minden felekezetnek, mint a látható egyház egyik ágának, az adja meg az értékét és a jogosultságát, hogy a láthatatlan egyháznak egy új, sajátos vonását domborítja ki és valósítja meg. Így domborítjuk ki mi protestánsok a láthatatlan egyház szellemiségét s mi reformátusok e szellemiségben is az Isten szuverénitását. Azért minden felekezet a maga hitvallójára egyedül üdvezítő, ami azt jelenti, hogy nem képzei el magára nézve a keresztyénné lételnek más lehetőségét, mint azt, amit felekezete nyújt, mert ha más módja is lehetséges volna, neki kötelessége volna azt is megpróbálni. De viszont elismeri, hogy *másra* nézve más mód is lehetséges s minél boldogabbá teszi ez a mód, annál hálásabb Isten iránt. Tehát engem egyedül a református keresztyénség üdvezít, de ha látok *hívő* katolikust, ünnepem van. A vallási türelmeség csak hitből származhatik; akkor erény, ellenkező esetben fásult közömbösség.

És most megkérdezem tőled: mi neked az egyház? Egyszerű emlék, érdekes munkatér, hasznos intézmény, kegyeletes régi alkotmány, vagy pedig — anya? Anya, aki lelkileg hordozott és szült, szenvedett érted és dajkált téged, akinek vonásai ott vannak a lelkedben, tanítása, lelke úgy átszötte a világodat, mint az édesanyád lelke a te gyermekségedet? Anya, akiben feltalálod és áldod, ami benned jó, akitől mindenedett vetted s aki annyira rád tékozolta mindenét, hogy teljes mértékben reád szorult? Reád szorult, hogy megajándékozzon téged a szolgálat méltóságával? Anya, akinek vértől patazik a szive akkor is, ha elűz magától, akit megtagadhatsz, de soha el nem felejtesz? azt, amit tőle vettél, soha le nem vetkőzheted. Anyád az egyház: üsd meg, tagadd meg, gunyold ki, — ah, nem magadat ütnéd-e és magadat aláznád meg, tennéd nyomorulttá, ha őt bántanád? A gyermeknek legfőbb ösztöne az: élj az anyai szeretettel! Nekünk ez a legfőbb életparancsunk: élj az anyaszentegyházzal! Engedd, hogy tékozzolj rád gondját, szerelmét, törődéseit. Az a legfőbb pedig, amit az egyház nyújt neked: az ige és a sakramentom, azaz a *kegyelem eszközei*.

2. Istennek tulajdonképen csak egyetlen kegyelemközlő eszköze van: Krisztus és az ő műve. Úgy de Krisztus élő személy, műve láthatatlan életvalóság, tehát kell lennie valaminek, amiben az isteni kegyelem *érzékeltetővé válik*, tárgyiasul és közölhetővé lesz. Ezt a szükségét mélyen érezte minden vallás. Életösztöne parancsolta, hogy realisan közölje az üdvösséget, épen annak, aki kéri. A fázó ember nem elégszik meg azzal, hogy valahol az úrben ott lobog a legfőbb energia

forrás: a nap; neki meleg kell, olyan tárgy, ami bírja, közli a meleget, mint ahogy a kőszén bírja és közli a meleget abból a hőmennyiségből, amely benne a nap calorijájából valaha lecsapódott. Így keletkeztek az ú. n. szent tárgyak, szent személyek, egyszerűen szentségek, azaz olyan fizikai valóságok, amelyek az üdvöt, mint valami finom materiát hordozzák és közlik. A szentséggé való olaj, ostya, víz, bor a felszentelés által anyagában más lesz, mert egy új, természetfeletti erő költözik beléjük s hat rajtuk keresztül, mint pl. a vasdarabon keresztül a delezesség. A protestánsizmus épen itt tett egy soha eléggé fel nem becsülhető lépést — előre. Ugyanis azt proklamálta, hogy Isten üdvakarata szellemi valóság, tehát szellemi valóságon: az ígén át érvényesül, Isten gondolattal teremt, gondolattal idvezít, gondolatát teljesen az ige hordozza. Tehát a legfőbb kegyelemeszköz az ige és annak hirdetése. Ne gondolja tehát senki, hogy a predikáció tanítás, vagy gyönyörködtetés, vagy felesleges szórakozás, mert a predikáció az Isten permanens üdvakaratainak a tolmácsolása egyéni bizonyoságtétel formájában. Az ígében Isten szól; ennek a beszédnek a prédikátor csak tolmácsa s jaj neki, ha hűtelen tolmácsa! Azért kell minden hívőnek érteni és beszélnie az önmagát kijelentő Istennek a nyelvét, hogy tetten érje, ha az ígehírdető nem azt mondja s azt *mind* nem mondja, ami az Isten ígében van. Mert az ige érvénye itt is és az örökkévalóságban egyformán azonos. Ami itt gonosz, ott is az; ami ott irgalom, itt is az. Tehát az ige kizárja a relativitást és kizárja a tévedést. A kijelentés csalatkozhatatlan, valamennyiszor önmagából, azaz Isten mélységéből merít. Önmagából pedig mindig ezt merítheti: Isten a Krisztus érdeméért minden bűnt megbocsát annak, aki az ő kegyelmét igaz hittel magához kapcsolja; viszont Isten minden bűnt megátkozott s a hitetlenek és képmutatók addig a harag állapotában vannak, míg bűneiket meg nem bánják. Az ígében bírjuk tehát a kulcsok hatalmát, amellyel a mennyország kapuit megnyitjuk, vagy bezárjuk, nem a magunk, hanem az Isten tanácsát követve. Csak természetes, hogy az egyház, mikor ereje teljében volt, a kulcsok hatalmának az egyházi fenyítékben is kifejezést adott. Vagyis miután az ígével megállapították a keresztyén élet törvényét, azokat, a kik cégéres életükkel Istent nyilvánvalóan megsértették s a gyülekezetet megbotránkoztatták: a sákramentomoktól való eltiltás által a szent gyülekezetből s így Istentől magától is, a Krisztusnak országából kirekesztették, mindaddig, míg jobbulásuknak bizonyos jelét nem adták.

Az ígének pecsétlő társa a második kegyelemeszköz, a sakramentumok. A sakramentumok *jegyek*, amelyek az Isten kegyelmét, üdvakarataát a tények beszédével, tehát symbolikusan kiábrázolják, azután *zálogok*, amelyeket Isten szerzett és adott kezünkbe avégre, hogy azt bírván, még bizonyosabbak legyünk az ő ígérétei felől; végül *pecsétek*, amelyek minden egyes embernél személyszerint megerősítik azt az ígé-

retet, hogy Isten a Krisztusnak a keresztfán véghez vitt egy áldozatáért ingyen ajándékozza a bűnöknek bocsánatát és az örök életet. A sakramentom nem mágikus erejű eljárás, amely végrehajtása által hat, hanem vezetője, *csatornája* annak a kegyelemnek, amelynek mélysége és ereje az igében fejeztetik ki.

Ezeknek a meggondolásával elszörnyülködünk annak az ezerszer is hallott tételnek a frivolságán, hogy valaki hívőnek tartja magát, de nem jár templomba; reformátusnak, de vallástalannak; protestánsnak, aki nem olvassa és nem szereti a bibliát, buzgó templomlátogatónak, aki azonban úrvacsorát nem vesz. Nem hit az, amelyik nem keresi a gyülekezetet, mint ahogy nem jókedv az, amelyik nem keres társakat. Képzeljünk el egy embert, aki csak zárt ajtók mögött, lefüggönyözött ablakok mögött mer mosolyogni s úgy érzi, hogy terhére van neki a hasonló örömet érző társaság. Úgy-e bár, az ilyen embernek vagy az eszében, vagy a szívében kételkednék? Minél hívőbb valaki, minél tudósabb az ismeretben, öregebb a tapasztalásban, annál inkább vágyik a templomba. Bizony sokszor kell ott együgyű vagy oktalan beszédet hallgatnia: de minél nagyobb a hite, annál könnyebben elfedezi a prédikátor gyöngeségeit. A zeneművész felháborodik, ha rossz játékost kell hallgatnia; de a száműzött felzokog, ha szülötte földjének nyelvét hallja megzendülni akármilyen dadogó beszédben is. Mi nem műértők gyanánt megyünk a templomba, aesth. élvezet céljából, hanem száműzöttekként térünk be bujdosásunk világából abba a hajlékba, ahol a mi anyanyelvünkön szól hozzánk az, aki mindenkinél jobban szeret. Ha tehát a templomba az igéért megyünk, tartozunk magunknak azzal, hogy ismerjük az igét.

Atyámfiai, nincs okotok a panaszra: nem az igehirdetők készültenek, hanem a hívők. Az a kétezer magyar református pap sokkal jobb *igehirdetőnek*, mint a kétmillió református *hallgatónak*. Hétről-hétre beszélünk a keresztyén élet alaptörvényeiről, — ki nézte meg ezeket? Mennyit emlegettük Pált: ki olvasta a leveleit? Mit nem olvasott el a mai modern ember? Mindent elolvasott, csak az evangéliumokat nem. Akinek van is bibliája, úgy őrzi, mint a menyasszonyi koszoruját; sok minden megtörténhetik vele, csak az nem, hogy olvasson belőle. Ha egyszer egy magyar úri embert, aki még hozzá első vezérembere egyházának, flagrans bibliaolvasáson érnének barátai: fülig pirulna az illető s nem győzne eléggé mentegegetőzni. Közben pedig bármikor elszavalná: a szentírás hitünk és cselekedetünk egyetlen zsinórmértéke. — „Én olvasnám, de nem értem! felel a másik. Hja, a biblia olyan mint a visszhang: fal kell hozzá, ami vissza verje s csak akkor születik meg. Kérdések kellene, hogy feleletért az íráshoz forduljunk; szomjúságok, hogy ott keressünk csillapodást, fájdalmak, hogy ott vigasztalást leljük. Ne bámulni és kritizálni menjünk a biblia királyi palotájában, hanem

menjünk, hogy megtaláljuk a királyt és nyerjünk kegyelmet tőle. Azt pedig ne mond; hogy neked nincsenek kérdéseid, szomjuságaid, fájdalmaid.

3. A kegyelem eszközei, az ige és a sákramentumok azonban olyanok, mint a villanytelepeknél a cinklemezek: még kell valami nedvesség, amibe alámerüljenek, hogy a villamosság kifejlesztessék. Ez az egész lelket betöltő drágalátos nedvesség, igének, szándéknak, tettnek áldott anyalugja, a keresztyén élet legfőbb tápláléka: az *imádság*.

A hit Istennel való közösség, tehát a hit csupa imádság, mondja Luther. A mi keresztyénségünk magva az a Szent Lélek, ami bennünk kitöltetett, a Szent Lélek pedig Isten felé fordulva nem egyéb, mint csupa imádság, azaz lényegének dicsőséges, munkás, rajongó, átszellemült tükrözése. Azért igen mély gondolat az, hogy a legfőbb és egyetlen imádság a hívő élete, amely oltárként fordul az Úr felé s maga megáldoztatásának jóillatát füstölgi feléje. Az imádság az Istenben való életnek az öntudat előtt lebegő képe, akarása, óhajtozása Istennek, hordozása és tükrözése és a tükrözés felett való mondhatatlan újjongás. Tehát imádság nélkül nincs keresztyén élet, mint ahogy szárnyak nélkül nincs repülés, mint ahogy nincs élet szívverés nélkül. Az imádság lényege az Isten lényegével való benső, mystikus összecsendülés. Tehát alapjában véve dicséret, hálaadás és magasztalás. Az igazi imádságot az jellemzi, hogy sokkal több a hálaadása, mint a könyörgése. De azért a könyörgést kirekeszteni az imádságból annyi volna, mint Istent megfosztani mindenhatóságától és Deus otiosussá tenni. A hívő lélek tudja, hogy minden Isten kezében van; bizik benne, hogy ez a mindenható Isten órea figyelő örök szeretet, szert kéri tőle azt, amire szüksége van. Az igazi imádságban két örök törekvés olvad egybe: egyik az a feltétlen bizonyosság, hogy Isten szeretete az ő mindenhatóságát imádkozó gyermeke javára feltétlenül felhasználja, a másik pedig az, hogy boldogan, bizva tapogatja ki az Isten örök akaratát, hogy abban megnyugodjék. Az imádságban csodálatos kicserélődés történik: Isten akaratát a magunk akaratává tesszük s ezzel a magunk akaratát teljes lendülettel az Isten akaratának szolgálatába állítjuk. Nem mi adjuk tudtul Istennek, hogy mi mit akarunk, mert azt ő úgyis jobban tudja, hanem azt tanuljuk meg, hogy *Isten* mit akar tőlünk?

Épen ezért mondhatjuk, hogy vannak dolgok, amiket Isten csak imádkozó emberek által hajthat végre s miután ezek a legfelségesebb dolgok, állíthatjuk, hogy Istennek szüksége van a mi imádságunkra. Pld. nem képzelhető el sem az István vértanúsága, sem a Pál missziója, sem az Assisi Ferencz igehirdetése, nem képzelhető el a Krisztus vált-sága imádkozó hős nélkül. Ezen a ponton az imádság tényleg kozmikus tényező, melynek világformáló ereje van. Például nem tehetünk boldoggá addig senkit, míg hívővé nem tettük, nem tehetünk senkit addig hívővé, míg imádkozóvá nem tettük, végül nem tehetünk imádkozóvá

senkit, ha magunk nem imádkozunk vele s nem tudunk imádkozni vele, ha sokat nem imádkoztunk már érette, tehát *imádság nélkül nem tehetünk senkit boldoggá*. Rémületes bálványozás volna azt hinni, hogy az imádságnak varázsereje van, Istent olyasmire bírja rá, amire nem volna hajlandó. De mély és igaz keresztyén gondolat, hogy az imádsággal új lehetőségek és erőforrások fakadnak fel az Isten világában, amelyek enélkül örökre rejtve maradtak volna, de így, felébresztve, az életnek új, nagyszerű, eddig nem is álmodott lehetőségeit és diadalait nyújtják.

Az imádság egy kapu, melyen át magasabb világba érünk. Imádság nélkül nincs ujjászületés, bűnbocsánat, megszentelődés, örökélet. Imádság nélkül nincs vigasztalás, nincs csoda, nincs belső diadal. — Imádság nélkül nincs igazi élet. Az imádság a keresztyén élet oxigéniuma, a táplálókészítmény, az élet ózonja a világ mindenségben. Az imádság az Isten színe előtt uralkodóvá vált vágy, ami éppen ezért *teremtő* vágygá lett. Olyan, mint a Pygmalion csók: lehelletére elevenné válik az objectív világ s megszólal belőle: az Ige. Az Ige pedig mindenütt ott van, ahol *van valami*, mert minden dolog mögött az ige rejlik. Jelentéssé felolvadt dolgok, megszólaló tárgyak, beszélő világ, — ez az imádság csodája. Nos mit mondhat az imádkozó léleknek — a szentírás, mikor hallatára még a „kövek is kiáltanak?”

Hogyan táplálkozol az imádsággal, ezzel a lelki oxigéniémmal? Vannak emberek, akik nem imádkoznak és igen meg vannak elégedve magukkal. Vannak ismét mások, akik formulát imádkoznak, ez azonban csak a kath.-musban jó, ahol az imádság *ténye* már magában üdvközlő, minél többször ismétlődik, annál inkább. Vannak akik különös imádságot mondanak, mikor bajba kerültek, vagy sürgősen kérnek valamit, de már nem igen jut eszükbe megköszönni, ha imádságuk meghallgattatott.

Melyik csoportba tartozol, nem tudom. És csak annyit tudok, hogy az imádság élet. Mindig új, mindig más és mégis ugyanaz. Mélységeiből ismeretlen vonásokat hoz felszínre s mentől jobban buzog, annál tisztább lesz a vize. Az imádság harctér, ahová életünk nagy csatáját áthelyezzük, hogy megnyerjük, az imádság az étellel szemben támasztott igényünk, mely megtisztult, felemelkedett s tudatára jutott annak, hogy összecseng az Isten akaratával. Az imádságban Isten maga tör utat legjobb énünkön át lelke számára, viszont mi magunkra vesszük azt a terhet, amit Isten hord az ő kicsinyeiért. Isten mellé állunk önfeláldozó szeretetünk hatalmas kiadásával. Az imádság az Istennel való egybe forradás, gyümölcscsé válás az ő szőlőtökjén.

És te nem akarsz élni ezzel az erővel?

Azzal az imádsággal, amelynek gyökere így hangzik: „Hogy mindnyájan egyek legyenek, amint te én bennem Atyám és én te benned, hogy ők is egyek legyenek mi bennünk: hogy elhigye a világ, hogy te küldöttél engem.” — Ámen.